

Atelier Veldwerk
Rudy Lijters en Onno Dirker

Beeklaan 369-371, 2562 AX Den Haag
info@atelierveldwerk.nl

Ideeën schets kunstopdracht Landinrichting Enschede-Zuid
Opdrachtgever: Dienst Landelijk Gebied
Presentatie: 7 oktober 2009, te Enschede

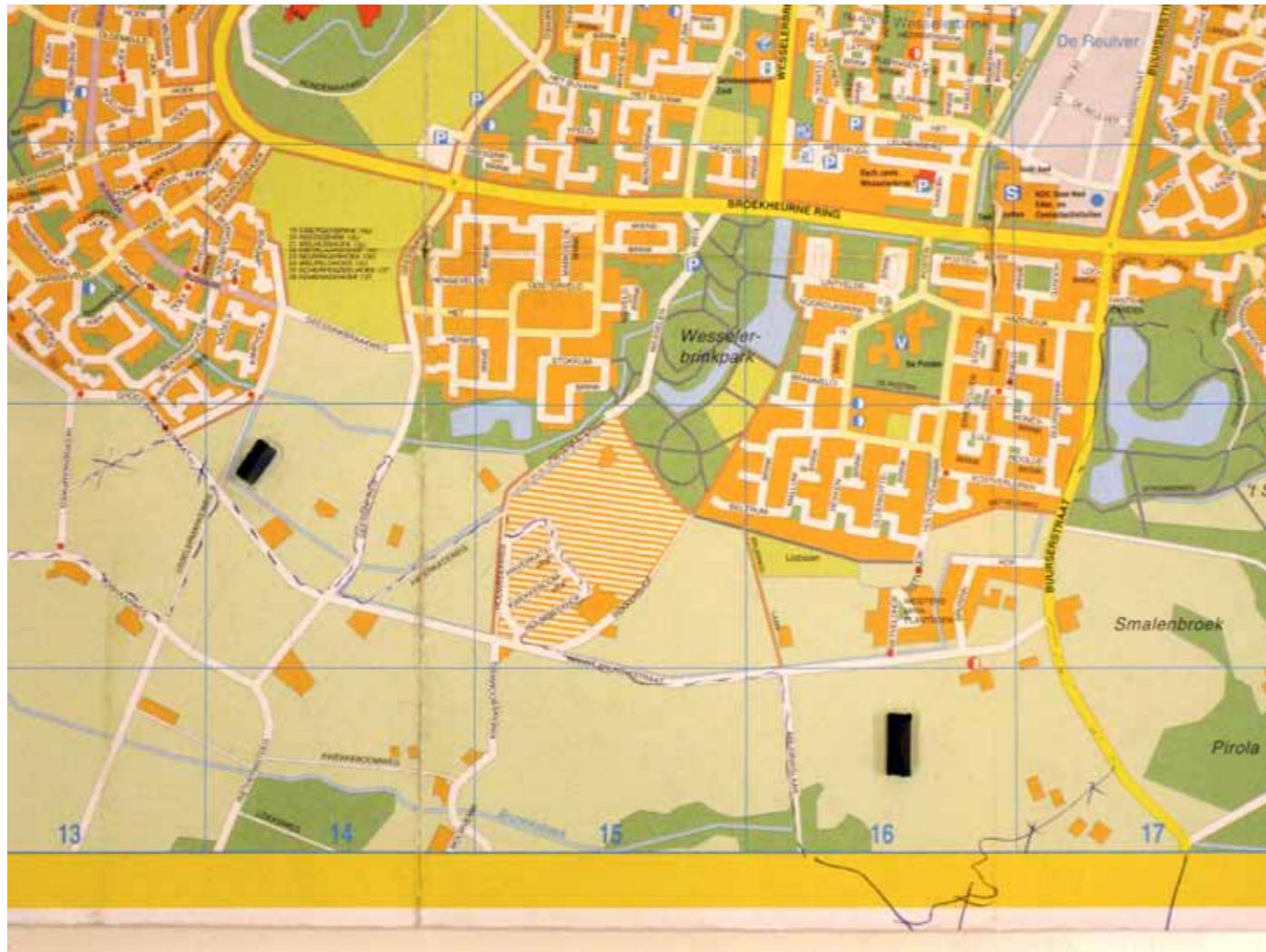

Voorstel Kunstwerk

Landinrichting Enschede-Zuid

Atelier Veldwerk / Oktober 2009

Plan van aanpak:

- uitwerken landschaps-analyse, met name ook gericht op de lokale architectuur van boerenschuren, erven, etc.
- inventarisatie noden/verlangens/wensen
- bepalen lokatie schuur (eventueel meerdere schuren)
- communiceren/overleggen met belanghebbenden, verenigingen, scholen, etc.
- programma bepalen
- definitief ontwerp
- bouwen en in gebruik nemen

Atelier Veldwerk, Oktober 2009

Beknopte landschaps analyse

Het gebied

Wandelend rond Enschede vindt men een variatie landschappen: landgoederen met monumentale lanen, het kleinschaliger essen- en kampenlandschap, met boerderijen en beeldschone erven op de onregelmatige kavels; bossen en heideontginningen met strakke verkavelingen, en uiteindelijk wegen, industrie- en bedrijfsterreinen aan de uitvalswegen: de stadsrand.

De variatie aan landschapstypen is een waardevol kenmerk van het landschap rond Enschede.

De stadsrandzone, een strook van 500 meter, wordt beschouwd als overgangsgedebied. De uitvoering van het plan om er een verbindend en doorgaand wandel- en fietspad aan te leggen is recent aangevangen.

De ontwikkeling van de stadsrandzone gaat in fases. Op dit moment ligt de focus op Enschede-Zuid. Dit betreft een agrarisch landschap van essen, met kleine weiden, beekjes en hier en daar een monumentale eik.

Aan een aantal kunstenaars is gevraagd om voorstellen te doen voor een beeldende bijdrage aan deze ontwikkeling.

Opvallende elementen

De toegang

Het gebied bezit een (halfverscholen) fijnmazige structuur van wegen en paden, waarvan een deel onverhard. Ook elders in de stadsrandzone treft men relatief kleine door- en ingangen van en naar de stad, waarvan met name de zandpaden bijzonder zijn. De kleine wegen die over de erven en langs de veldjes lopen zijn fraai en maken dat het landschap heel direct kan worden beleefd. Een vrije toegang tot deze plaatsen in het gebied is essentieel voor het goed functioneren van het gebied als overgangs- en verblijfsgebied.

Het benadrukken van de verbindingen tussen stad en landschap kan sterk bijdragen aan het laten functioneren van de stadsrandzone.

Functie

De functies binnen en het gebruik van het gebied zijn sterk aan verandering onderhevig. Voor agrarisch gebruik is het kleinschalige cultuurlandschap praktisch onbruikbaar geworden. Reden waarom veel over natuurontwikkeling wordt gesproken. Daarnaast is er sprake van recreatief 'agrarisch gebruik, o.m. zichtbaar door de aanwezigheid van paarden. De druk op het landschappelijk ingerichte stadsrandzone door het gebruik van de stedeling wordt mede bepaald door de mate van aan- of afwezigheid van 'eigen' groene ruimte in de woonwijk (parken of privétuinen). De functie van de stadsrandzone zal daarmee veranderen per lokatie (intensiever of minder intensief gebruik).

Kennis en begrip

Het gebied heeft een rijke lokale geschiedenis. Men hoeft bij de bewoners in en om Enschede niet lang te vissen naar verhalen en verklaringen. Met het veranderen van het landschap verdwijnt een deel van deze kennis uit het collectief geheugen.

Inzicht in de geschiedenis maakt dat men de elementen herkent waaruit het landschap is opgebouwd en het landschap als geheel begrijpt. Als de buitenstaander verteld wordt hoe een es is ontstaan – mest en plaggen uit de schaapskot die met één millimeter per jaar het land ophogen: één meter esdek is duizend jaar landbouw – dan pas wordt de verhoging gezien en begrepen en wordt een alledaags weilandje een indrukwekkend landschap. En zo is er nog veel materiaal verborgen waarop gewezen kan worden.

Nieuwe inrichting

De inrichting van het landschap was eeuwenlang gebaseerd op zuiver economische gebruik (landbouw) en verkreeg daarmee een min of meer homogeen karakter. De inrichting van het buitengebied is nu met name gericht op recreatie, wat een heterogeen karakter met zich meebrengt (een minder 'rustig' beeld).

De overmaat aan fiets- en wandelroutes en daarmee samenhangende en ontmoedigende bewegwijzering is één van de symptomen hiervan. Heroverweging en herziening van deze onbedoelde wildgroei lijkt een belangrijk element te kunnen worden bij de herinrichting van het gebied.

Vorstel

Een familie van schuren.

Bijzondere plekken krijgen een sterk accent door de aanwezigheid van een schuur die de aansluitingen markeert van de route rondom Enschede met de fijnmazige structuur van paadjes tussen stad en landschap. (In veel gevallen bestaan die verbindingen reeds. Deze kunnen worden versterkt of indien afwezig, worden gecreëerd).

De schuur is een faciliteit voor nieuw gebruik van het landschap. Nieuwe activiteiten vinden een 'onderdak'. Zoals schuilgelegenheid voor koeien werd gebouwd, machines werden gestald, zo maken we hier schuilgelegenheid voor de recreant, is er eigentijdse routeinformatie te verkrijgen en vindt men een oplaadpunt voor de scooter en andere soorten elementen in het huidige en toekomstige gebruik van het landschap. Verschillende gebruikers en gebruikers kunnen in de schuur samenkomen (sociaal ontwerp).

De schuur zal inzetten op nieuwe innovatieve ontwikkelingen, nieuwe technieken zullen worden benut of kunnen worden ontwikkeld (denk aan ontwikkelingen betreffende mobiele telefonie met gps-systemen: op hele korte termijn wordt fysieke bewegwijzering hopeloos ouderwets). Het gebruik van de schuur verandert met de tijd en nieuwe toepassingen veranderen mee. De structuur moet daarom uiterst praktisch zijn, flexibel, speels. Aan ruimte gebonden.

De schuur op zich zelf is een sculptuur, een kunstwerk. Een eerste schets betreft een rechthoekige doos met een dakconstructie, aan beide korte zijden is een grote deur.

Concentratie:

Er wordt begonnen met één schuur. Zo veel mogelijk inrichtingselementen kunnen in en om de schuur worden verzameld. De schuur is daarmee een vruchtbare ontwerp-opgave (inrichtingsontwerp)

Schoonmaken:

De schuur biedt de gelegenheid het omliggend landschap op te ruimen. Voorbeeld: informatie betreffende een route kan in een paneel, in een folder of digitaal in de schuur worden aangeboden, zodat de overbodig geworden aanduidingen zoveel als mogelijk uit de omgeving kunnen worden weggehaald (landschapontwerp). De schuur als een culturele 'stofzuiger' die de losse onderdelen comprimeert.

Potentieel:

Bij de ontwikkeling van de stadsrandzone/rondje Enschede kunnen in latere fase op verschillende plaatsen schuren worden gebouwd. Zo ontstaat een lint van herkenbare elementen. De schuren afzonderlijk voorzien in verschillende behoeften, het nut is toegesneden op de specifieke lokatie (nabij een kinderrijke buurt zal er logischerwijs meer behoefte zijn aan 'speel' gelegenheid. etc.)

Bij het onderzoek naar precieze functies kunnen aan de orde komen:

- de schuur als aanvang wandel- en fiets route;
- service-punt (o.m. fietsreparatie);
- informatiebord landschap, nieuwe wijze voor bewegwijzering van routes;
- waterpunt (kraan);
- electriciteitspunt (opladen scooter, bandenlucht);
- kast gevonden voorwerpen;
- kiosk;
- practicum lokaal (educatie, schoolbord).

